

VALE

KOLHOOSI JUHATUSE JA ÜHISKONDLIKE
ORGANISATSIOONIDE INFOLEHT NR. 13

NOVEMBER 1988

RAHVARINDE KONGRESSIL

1. ja 2. oktoobril oli Tallinnas Linna-hallis Eestimaa rahvarinde kongress. Majandi tugigruppe esindasid Udo Elvelt, Rein Haggi, Aare Hindremäe, Meelis Kask, Tõnis Kutsar, Aare Leinberg, Alla Pappa, Jaan Pihlap, Tenno Teets ja Peeter Volke.

Meie delegatsioonist esines kongressil esimees TENNO TEETS. Avaldame tema sõnavõtu.

Kallid sõbrad, lugupeetud daamid ja härrad! Ma esindan Raplamaad. Sellist maakonda pole olnud, ta on tehtud teistest maakondadest. Kuid see on maa, kus Eesti muinasvanemad pidasid kärajaid. See on maa, kus peeti võitlust mõisnike vastu — peeti Mahtra sõda. See on maa, mille rahvas on palju kannatanud, kuid ialgi mitte alistunud. Ka praegu meie rahvas võitleb. Võitleb uue Eestimaa nimel. See rahvas soovib teile, lugupeetud delegaadid, jõudu, visadust ja võitu.

Me oleme õnnelikud, et Eestimaal on sündinud selline tütar, nagu on Marju Lauristin. Ta on tarkuse ja mõistuse kehastus ja ma tahaksin jätkata tema sõnavõtu mõtet võimust. Kuidas on sündinud brežnevism ja kuidas on sündinud stalinism? Üks käputäis partei liidreid haaras endale võimu. Need ei olnud rahva poolt valitud inimesed, kuid nad hakkasid valitsema rahvast. Mis oli selle tagatis? See, et konstitutsioon on kirjas partei juhtiv osa. Siis on ju konstitutsioon olnud vale! Kui me tahame saada demokraatlikku riiki ja rahvavõimu, siis me ei saa lubada et meie konstitutsioon oleks niisugune paragrahv sees.

Võim peab olema rahva poolt valitud organite käes, alles siis on see rahva käes.

Ma tahaks teha rahvakongressile ettepaneku resolutsiooni täiendamise kohta. Meie oleme väga nõus, et meid valitseb Mihhail Gorbatsõv, me oleme väga nõus, et meid valitseb Vaino Väljas. Kuid nad ei ole surematud jumalad. Et uuesti ei korduks stalinism ega brežnevism, on tarvis ühelt klikilt, kes ei esinda tervet rahvast, võim ära võtta ja anda see rahva kätte.

Meil on palju sõpru ja kaasmaalasi välismaal. Peaksime nendega tegema tihedamat koostööd. Peaaegu pool kultuuri asub meil ju väljapool Liitu. Kas ei oleks mõttekas võtta praegu hartasse üks punkt: need eestlased, kellele on püha Eesti asi ja kes aitavad meid nii kultuuriliselt kui moraalselt, võiksid olla Rahvarinde välisliikmed.

Olen maainimene, kuid praegu olen kolhoosnik. Ma olen seda kolhoosivankrit esimehena vedanud juba 34 aastat ja tean, kui raske see on. Me ainult räägime, et maa, tootmisriistad ja kõik, mida omame, on ühisomand. No nii see ei ole! Meie kolhoosnikud on kahjuks siiski mõisamoonakad. Nii kui kell kukub, läheme õhtule. Järgu või heinarõuk sisse vedamata. Muidugi ei ole kõik niisugused ja alguses ei olnud selliseid üldse. Inimesed töötasid ilma rahata, sai ainult normivõevi, aga töö tahtis teha. Vaat nende ees tuleb müts maha võtta. suurim austus peab olema just nende inimeste vastu, kes kolhoosi jäid ega jätanud maad sööti. Kuidas tahaks, et need inimesed muutuksid peremeesteks! Kuidas tahaks anda neile uuesti talu kätte! Või kui jätta nad kolhoosi, siis mitte jätta kolhoosi kolhoosiks, vaid muuta ta aktsiaseltsiks. Ta peab olema selline maiapidamisvorm, mis annab inimesele peremehetunde ja kus saaks tunda et see on minu maa ja see on minu töö, mida ma teen.

Tuleb uuesti taastada meie külad. Teisiti me oma IME't ei ehitata. Praegu räägitakse väga palju talude andmisest ja rendile andmisest. Ma ei taha kuulda mingit renditalu mõistet. Sellepärast, et meie rahvas, minu isa ja esiisa, on ju mõisnike käest selle maa juba ostnud. Eesti ajal osteti talud uuesti tagasi, maksti riigile ära. Ja nüüd ma pean minema oma inimese juurde ja ütleva, et rendi kolhoosi käest talu. Ta paneb mulle jalaga tasumikku ja ütleb: «Mis sa, poiss, üldse keksid!» Selle tõttu tuleks renditalude jutt ajakirjanduses ja televisioonis lõpetada.

Talusid tagasi anda ei saa. Oleme

juba niigi rahvast väga palju petnud. Keegi praegu meid ei usu, sest meil pole ju veel seadust selle kohta, mis taluga pärast saab, missugused maksud tulevad. Võib-olla, kui ma rikkaks lähen, saadetakse veel Siberisse. Selle tõttu tuleb tingimata moodustada Ülemnõukogu juures nii maaseaduse komisjon kui ka talurahvaseaduse komisjon. Need koostaksid seaduse, mille anname rahva kätte, arutame läbi, võtame vastu ja alles siis hakkame talusid jagama. Enne ei tohi midagi teha. Rahvast petta ei tohil!

Mul käib vahel hirmuvärin üle keha: kuidas me saame nende plaanidega hakkama, mida oleme teinud, kuidas saame IME kätte. Aga kolm-neli päeva tagasi läks mul kergemaks. Meie juurde Raplamaa rahvarindesse tulid noored mehed, koolipoisid, ja ütlesid: «Kuidas meie saame kõrval olla, kui te hakkate ehitama uut Eestit!» Oleme aina kirunud oma noori, et nad ei ole aktiivsed. Aga kui on ikka tegemist Eestimaaga, oma rahvaga, siis tulevad ka põlvkonnad poisid. Me moodustasime Raplamaal õpilasrinde. See on toetuseks usule, et me võidame.

Suurte saakide meister

Arvestades Kalju Kalda saavutust peedikasvatuses, kus ta suurepärase tulemusega — 1408 ts/ha — püstitas teadaolevatel andmetel Eesti rekordi, otsustas kolhoosi juhatus teha Kalju Kaldale ettepaneku anda välja raamat «Peedikasvatuse kogemusi». Selles on tal võimalus anda põhjalik ülevaade sellest, kuidas sündis rekord ja kuidas ühel ja samal põllul, ühel ja samal agrofoonil on teisi peedikasvatajaid võimalik eestada 500—600 tsentneriga hektari kohta. Peale selle tuleks võib-olla kaaluda Kalju Kalda soovitatamist teaduslikuks konsultandiks peedikasvatuse alal ja mitte raisata tema annet ehitustööliseks, 0,13 hektarilt kogus ta 18,3 tonni peeti.

Juhatuse koosolekult

Õnnitleme Arnold Hannustit!

21. oktoobril oli Tallinnas lillespaviljonis vabariiklik lillesaadjate võistlus. Seal saavutas II koha Arnold Hannusti kompositsioon «Miks need ohjad meida hoidsid». Õnnitleme Arnold Hannustit suursaavutuse puhul!

Juhatuses

— Ajutisteks kooperatiivi volinikeks kinnitati Ene Haggi, Meelis Kask, Greta Kutsar ja Helle Tukk kuni kolhoosi järgmise üldkoosolekuni.

— Ametisõitudel isikliku auto kasutamine tasustatakse järgmise juhendi järgi:

a) dispetšer kirjutab välja vastavaks sõiduks teekonnalehe ja spetsialistidele tasutakse selle eest 14 kop./km

b) dispetšeri juures registreerimata sõitu välja ei maksta

c) kui avastatakse, et spetsialist on teekonnalehega lasknud välja maksta ka isikliku sõidu, siis nimetatud sõidustusi enam kasutada ei saa

— Kütuse puudumise tõttu kehtestatakse kõigile autodele bensiinilimiidid alates 1. XII 1988.

— Spetsialist, kes töötab konkreetses piirkonnas, võib sealt lahkuda juhul, kui sellest dispetšerile teatatakse.

— Seoses põllumajandustööde seosusega võib juhatuse esimehe korraldusega viia töötaja üle teisele tööle. Kui tööd pole pakutud, säilib keskmine palk. Teises tootmisloigus töötamisel makstakse vastav töötasu + 30%.

Kui töötaja ei nõustu pakutud tööd vastu võtma, saab ta oma keskmisest töötasust 30%.

— Kinnitati komisjon, kes hakkab kontrollima tootmishoonete ja elamute ümbruse heakorda. Komisjonil on õigus teha ettepanek vähendada vastavate ametiisikute või töötajate preemiat. Komisjoni koosseis: Ene Haggi, Arnold Hannus, Tõnis Kurišoo, Kalju Rahu ja Viktor Reino.

— Otsustati osa amortiseerunud masinaid müüa elanikele. Moodustati jääkväärtuse määramise komisjon järgmises koosseisus: Viktor Reino — esimees, Harry Smitt — rahvakontrolligrupi esimees, Tiina Sussi — raamatupidaja, Karin Teder — pearaamatupidaja.

Kiri Tšernobõlist

Tšernobõlist saabus kiri, milles teatatakse, et aatomielektri jaama avarii tagajärgede likvideerimiseks kutsuti teenistusse Nõukogude armeesse meie kolhoosi töötaja Väino Juurik. Raskest teenistusest on ta ilmutanud kõrget poliitilist teadlikkust, distsiplineeritust ja mehisust.

V. Juurikul oli teenitud autoriteet teenistuskaaslaste seas, ta oli neile eeskujuks patriootilise ja sõjamehekohuse täitmisel.

Kirjale on alla kirjutanud sõjaväeosa komandör major Inšutov ja komandöri asetäitja poliitalal major Polšekov.

ARVO ROSIN

- 1. IX Kulla Lembit — kokk
- 15. IX Marju Anni — farmitöölaine
- 1. X Merle Tunger — noorkarjatalitaja
- 6. X Heldur Kokkanen — tee-höövlijuht
- 17. X Karle Rahu — ehitustöölaine
- 25. X Malle Van-Gruysen — lüpsja

Partei aruande-koosolekult

Tänavune on olnud Eesti rahva elus suurte poliitiliste sündumuste ja märkimisväärsete saavutuste aasta. Tõimus NLKP XIX ülieliitiline konverents, mis avas täielikult eestlase ammendamatu energia võitluses utmisprotsessi arendamise eest Eestis. EKP Keskkomitees muudatuste tegemine ja sellele järgnenud XI pleenium andis rohelise tee terven-dusprotsessiks.

Meie parteiorganisatsioon võitles aktiivselt poliitiliste sündumuste esireas. Keeleseaduse esialgne projekt arutati läbi partei tsehiorganisatsioonides ning sellele anti negatiivne hinnang. Koostati Valtu kolhoosi kommunistide protestikiri EKP Keskkomiteele ja Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile ning nõuti keeleseaduse projekti uut varianti. Kommunistid nõudsid ühel meelel, et esitatud projekt on vastuvõetav ainult siis, kui meie vabariigi territooriumil on riigikeeleks eesti keel.

NSV Liidu konstitutsiooni paranduste projekti arutati eraldi ka aruandekoosolekul. Võeti vastu protestikiri EKP Keskkomiteele ja Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile, kus märgiti, et parandused on ebademokraatlikud, NLKP XIX konverentsi otsustega vastuolus ja kindlustavad unitaariigi juhtorganite võimu ning ahendavad suveräänsete liiduvabariikide õigusi. Koosolek nõudis Eesti NSV Ülemnõukogu erakorralise istungjärgu kokkukutsu-mist ning suveräänse liiduvabariigi kaitseks parandusi Eesti NSV konstitutsioonis.

Koosolekul analüüsiti kümne kuu majandustegevuse tulemusi ja kasvatustööd. Võeti vastu sellekohane otsus.

Koosolekul viibis ja esines sõnavõtuga rajooni täitevkomitee esimees Martin Kuusk.

Valiti uus parteikomitee, kuhu kuuluvad Vello Eplik, Greta Kutsar,

Endel Maltsar, Tarmo Mett, Jüri Ots, Aimur Paik, Enn Saatus, Arvo Rosin, Harry Smitt, Helgi Sussi ja Tenno Teets.

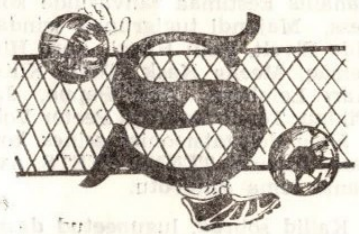
Delegaatidena rajooni parteiorganisatsiooni XXIV konverentsil esin-davad Valtu kolhoosi Vello Eplik, Greta Kutsar, Tõnis Kutsar, Endel Maltsar, Ilme Rhede, Arvo Rosin, Harry Smitt ja Tenno Teets.

Soovitati valida EKP Rapla Rajoonikomitee koosseisu Vello Eplik, Ilme Rhede ja Tenno Teets.

ENDEL MALTSAR

Autojuhtidele

28. oktoobril oli Inglistel traditsiooniline autojuhtide pidu. Korraldasid Ene Haggi ja Aare Leinberg. Autasustati tublimaid, Humoorikaid vahepalu ja tantsumuusikat pakkus ansambel «Vint» Paidest.

Ühel augustipäeval sai teoks sõit Lätis NSV Madona rajooni Dzelzava kolhoosi, et tutvuda ühe Lätimaa kolhoosiga ning luua sidemeid sportlaste ja isetegevuslastega. Meie ettepanek võeti vastu ja esimene kohtumine toimus 15. oktoobril. Võistlesime males, lauatenнисes, meeste ja naiste võrkpallis. Lauatennisse algus pakkus pinget nii meile kui ka vastastele. Teder, Saluste ja Kalda pidid vastu võtma kaotuse. Lõpuks suutsime siiski Dzelzava võistkonda ühe punktiga võita.

Võidu mängisid välja ka maletajad Paik, Maltsar ja Põldsamm.

Võrkpallis oli tunda meie naiskonna paremust. Esimene geim võideti 15:0, kolmas osati aga kaotada 7:15. Mängu võit siiski Valtule 3:1. Meeste mängus oli suuremas hoos külalismseskond. Esimese geimi võitsid lätlased 15:3. Teised geimid nii lihtsalt ei läinud, kuid tuli siiski vastaste paremust tunnustada ja kogu mäng 3:1 läks Dzelzavale.

Üldkokkuvõttes jäi Valtu poolt väljapandud karikas koju. Öhtu veedetud piduliku laua taga Inglistel, kus kuulati ja vaadati isetegevuslasi ning tantsiti «Mikide» saatel.

*

Tasavägiselt kulges brigaadidevaheline võrkpall, kus võistkonda kuulus neli meest ja kaks naist. Kõik võistkonnad kogusid kolm punkti. Otsustavaks sai geimide suhe. Esimeseks tulid autojuhitud-farmid 3:0 võiduga ehitajate-õpetajate üle ja 1:3 kaotusega traktoristide-aiandi võistkonnale. Traktoristid kaotasid omakorda ehitajatele 2:3 ja said teise koha. Ehitajad jäid kolmandaks.

Sport

Alanud on rajooni meistrivõistlused ja «Ühistöö» karikavõistlused võrkpallis. Valtu naiskond võitis rajooni veterane ja Mahtra sovhoosi 3:0. Meeskonnal on kirjas kaks kaotust: Märjamaa EPTle ja Kehtnale kaotati 1:3.

4. nov. oli Kehtna võimlas sõpruskohtumine Saaremaa KEKi ja Valtu meeskonna vahel. Jäädi alla 1:3.

Rajooni suundorienteerumise meistrivõistlustel tulid Tiit Olju hõbe- ja Sirkka Lasner pronksmedalile.

«Kalevi» Rapla rajooninõukogu tänavuse spartakiaadi kabe võitis Rapla KEK, teine oli Kehtna NST II ja kolmas Valtu. Meilt mängisid Ebbe Nõmmik, Marje Seersant, Aimmur Paik, Harry Smitt, Endel Maltzar, Vambola Vahtre ja Valdek Ojalind.

MAIE ENNI,
spordimetoodik

„Washington Post“ Valtus

11. oktoobri «Ühistöös» ilmus lühike teade, et Valtu kolhoosi külastas «Washington Posti» Moskva korrespondent Michael Dobbs. Täiendava info saamiseks esitas infolehe toimetuse mõned küsimused võõrustajale Tenno Teetsile.

1. Mis ajendas «Washington Posti» korrespondenti tutvuma Valtu kolhoosiga!

Ajendiks oli minu sõnavõtt rahvakongressil, mis äratas härra Dobbsi huvi, ning pärast esinemist soovis ta intervjuud. Leppisime kokku, et kohtume vaheajal fuajees, kuid suures saginas ei leidnud me teineteist üles. Juba järgmisel päeval võttis hr. Dobbs rajoonilehe toimetuse kaudu minuga kontakti ning avaldas soovi tutvuda Valtu kolhoosiga.

2. Mida külalisele näitasite!

Korrespondent soovis saada ettekujutust majandist, tutvuda elu-olu ja inimestega, näha tänapäeva eesti talu. Esmalt külastasime Valtu kooli. Kohtudes klassiruumis õpilastega, tundis hr. Dobbs huvi, kas lapsed ka inglise keelt õpivad ning palju nad seda juba oskavad. Edasi külastasime jookide tsehhi, kus lehemehel oli võimalik ka villitud õlut maitsta. Keskuse poole minnes astusime sisse vanasse aiandisse, kus hr. Dobbs ka mõned pildid tegi. Pikem jalutuskäik ning vestlus toimus masinakeskuses. Eriti huvitasid külalist remondivõimaluseid ning

masinate töökindlus ja tehniline seisukord.

Ameeriklase arvamuse järgi on meil kasutusel olevad masinad võrreldavad 40ndate aastate Lääne omadega. Külalise soovitus oli, et vilja asemel võiks meie riik osta Läänest rohkem seadmeid või nende litsentse tänapäevaste masinate tootmiseks. Siinjuures püüdsin talle selgitada, et kõigepealt on vaja korraldada tootmissuhted ning muuta praegused, elu nõuetega vastuolus seadused, alles seejärel on võimalik majanduselus edasi minna.

Pärast töökoda näitasime külalisele Kumma seafarmi. Lääne mehhaniseeritusest ja automatiseeritusest ei olnud siin jälgegi ja vaevalt, et külaline seda ka lootis.

3. Mainisite, et külalise üks soov oli tutvuda eesti taluga. Kas see sai rahuldatud!

Kahjuks ei võimaldanud napp ajalimiti teha seda soovitud põhjalikkusega, kuid mingisuguse ettekujutuse ta siiski sai. Käisime Kumma külas perekond Laurimaale kuulavas Niidre talus. Nad on küla põliselanikud. Perenaine tegi parajasti õues igapäevaseid toimetusi, kui hr. Dobbsiga sinna jõudsime. Lehemees huvitus ajaloost: kui kaua selles talus elatakse, talu suurus varasematel aegadel, kas hoonet on korrasstatud, kas talu on tabanud ka repressioonid. Agaralt kasutas külaline oma fotoaparaati. Üldiselt jäi talle meeldiv mulje.

4. Millistele konkreetsetele küsimustele tuli Teil veel vastata!

Küsimusi oli muidugi palju. Need puudutasid majandi tootmisvõimsust, inimeste töötasu, individuaaltootmise osatähtsust. Suuremat huvi tundis ta renditalude süsteemi vastu. Siin oli minu vastus ühene ning see oli juba välja öeldud kongressi sõnavõtus.

5. Kas saadud info on leidnud juba kajastamist!

Ei tea.

6. Mis keeles ja kuidas toimus vestlus!

Tõlgi vahendusel eesti ja inglise keeles. Kuna hr. Dobbs valdab ka rahuldavalt vene keelt, siis oleksime tõlgitagi hakkama saanud.

7. Milliste mõtetega lahkus külaline Valtust!

Hr. Dobbs soovis kogu meie majandi rahvale palju edu ja meie unistuste kordaminekut. Lõpetaksin ameeriklase poolt väljaöeldud mõttega: «Ma loodan, et teie elu paraneb.»

Küsitlenud AARE HINDREMÄE

Teadaanne

Inlolehes avatakse uued rubriigid «Ostan-müün» ja «Töötaja küsib, juhtiv töötaja vastab». Kasutagem neid!

Lõikuspidu

4. novembril koguneti Valtus põlumeeste päeva tähistama. Kohale oli tulnud umbes 600 töötajat. Raske koristusperiood oli edukalt lõpetatud, nüüd võis veidi selga sirutada, töökaaslastega mõtteid vahetada ja isegi nalja heita, õllemärjudest pruukida ja rikkaliku pidulaua taga hubaselt aega viita.

Pidulaua katmise eest olid hoolitsenud Ene Haggi, Elli Tarkmeel, Tarmo Mett jt. Maitsevaid toite olid valmistanud Valtu ja Inglise söökla tublid kokad. Meelelahutuse organiseeris Helgi Sussi. Pärast Tenno Teetsi sissejuhatavat sõnavõttu esines rahvarinde tugigrupi üks juhte Meelis Kask, kes andis ülevaate seaduseelnõu projektist konstitutsiooni paranduste kohta. Pändi liikuma allkirjade kogumine Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile nõudega kokku kutsuda Eesti NSV Ülemnõukogu erakorraline istungjärk, et arutada meile vastuvõtmatu konstitutsiooniparanduste projekti. Allkirja andis 458 peolist.

Tenno Teets andis ülevaate majandi tootmistulemustest ja tänas töötajaid tehtu eest. Preemia ja aukirja said lüpsjad Ludmilla Jefremenko ja Elvi Laineste; noorkarjatalitajad Andres Kõrtsini, Jadviga Kardaš ja Anne Vaarpuu; sigalatoitajad Reet Krimm ja Bernhard Riismets; traktoristid Arvi Spuhl, Heiki Peterson, Rein Veskimäe, Lembit Laiapää ja Karlis Romanovski; autotuhid Priit Peterson, Gennadi Lõhmus, Elmar Leinberg ja Viktor Piir; ehitajad Eerik Laurimaa. Olev Baikov, Vassili Kubinets ja Vallo Leinaru. Autasu ja preemia said veel aiandusbrigadir Eha Parve, haljatusagronoom Arnold Hannust, spordimetoodik Maie Enni, raamatupidaja Vilve Koit, treial Tõnis Kutsar, keevitaja Leo Mõttus, lasteaja juhataja Milvi Leinaru, metsavaht Evi Vaarpuu, katlakütja Kaja Lõhmus, kombainer Elmo Allika, põllutöölaine Veljo Kraft, abitootmisest Evi Terrasmaa ja Helju Laaniste. Eriti tänati estosteriili tsehhi töötajaid, kus lõikuspeoks jõuti täita aastaplaan. Turismituusiku Armeeniasse said Tiiu Võhtmäe, Leeni Lepikult, Uno Valdbritt ja Rein Tukk.

Valtulasi olid tervitama tulnud Kaiu kolhoosi esimees Lembit Arro ja «Kalevi» delegatsioon.

Lõikuspeol esinesid VIAd «Sandner», «Artell» ja Mait Maltis; Vello Vaher koos poja Vootele ja tütar Lembiga ning mustlasfolklooriansambel «Romalex».

Õhtu oli hästi ette valmistatud ja möödus meeleolukalt. Korraldava komisjon tänab kõiki, kes suurürituse ettevalmistamises aktiivselt osalesid.

ENDEL MALTSAR

KODUKANDI RADADELT 5.

(Algus aprilli infolehes)

Allpool tabelis on toodud endise küläühiskonna loomulikuma nähtuse, armetute saunahüttide rohkus:

Sauna nimetus / Talu, mille maadel saun asus

1. Aida saun	Tilguti
2. Keastu altpere	Keastu
3. Keastu ülaltpere	Keastu
4. Pasaauğu	Otsa
5. Esku saun	Esku
6. Otsa sauri	Otsa
7. Sossi saun	Väljaotsa
8. Ibiņa saun	
9. Veadi saun	Esku

Küla lähedal Otsa pere endisel heinamaal asub Malleristi mägi, mille kohta liigub järgmine muistend, mis on kirja pandud 1948 Karl Hindremäelt.

See lugu juhtunud üle 200 aasta tagasi. Selleaegne seadus olnud valasemade vastu väga karm. Tüdrukud, kellele niisugune saatus osaks saanud, langenud raske karistuse alla. Niisugune karistus tabanud üht Lau küla tütarlast, kelle nimi olnud Mall. Tehtud siis heinamaa mäele sügav auk ja pandud Mall sinna sisse, ainult pea jäetud välja. Siis rakendatud härjad puadra ette ja veetud õnnetu tütarlapse pea otsast ära.

Selle kurva sündmuse paigas asub veel praegugi suur raudkivi. Mõisaajal tähistas see ristikivina Kaiu ja Ingliste valla piiri.

Muistendite ja muinasjuttude aeg on läbi. Sellistel Malledel jäävad kõigil pead otsa ja kes eriti agar, saab autasuks Emamedali. Endised ajad on kadunud koos peata Mallega ka Lau külast.

1949 varakevadel moodustati siin esimene ühismajand, mis esimesel koosolekul sai nime «Ühine Lau». Esimeheks sai oma küla mees, Isamaasõja veteran R. Rannula. Aastavahetusel 1950/51 majand ühines Ingliste omaga suuremaks ja elujõulisemaks «Ühiselu» kolhoosiks.

TABATI NÄPPAJAD

3. novembril tabati Kaerepere kaupluses ebaaus ostja, kes püüdis kolme maksmata margariinipakiga väljuda. Kaupluse töötajad tabasid ta. Selleks osutus omakülanoorik Margit Sinikas.

Rajooni rahvakohus «premeeris» teda 20 rublaga.

*

17. novembril tabati ka teine näppaja. Selleks osutus Mitšurini sovhoosi pargiaednik Eve Orav. Ta tahis varastada lapse mütsi.

Kaupluse töötajate valvas silm hoidis varguse ära. On vormistatud toimik ning ka seda noorikut ootab vastav «preemia».

Mõned kuud hiljem liitus nendega Pae küla «Pidula» kolhoos. Kolmest väikemajandist koosnev kollektiivmajand sai uueks nimeks «Võit».

1971. aastast kuulub Lau küla Valtu kolhoosi. ENE andmeil oli 1970 külas 99 elanikku. Täna on neid jäänud märksa vähem.

PALUKÜLA

Ingliste mõisa kunagise valla haardesse mahtus ka Paluküla ümbrus. Juurust 16 km lõunas. Paluküla on muinasaegne asulapaik. Esimest korda mainitakse teda Liber Census Daniaes 1241 viie adramaa suuruse külanä — Paliky. Paluküla asustus ulatub aga palju kaugematesse aegadele, mida tõendavad rikkalikud kalmuleidud. 1920ndate aastate algul satuti Kunilepa talu uudismaal kün- des muistsele matusepaigale. Seal tuli päevavalgele hulk muinsuseid, kokku 70 inventarinumbrit. Enamik olid põlenud ja katkised. Leitud kuulusid IX või X sajandi põletusmatuste jäänuste hulka. Väärtuslikumad olid 5 mõõka, 22 adraotsa, nuga, hobuseraud- ja amb- söled, käe- ja kaelavõrud. Leidude rohkus lubab oletada, et matus kuulus mõnele jõukale ülikule. See oli ürgkogukondliku korra lagunemise periood, mil algas majanduslik dife- rentseerumine.

Erinevaid arvamusid on tekitanud küsimus, kuidas sattusid leitud esemed paika, kus umbes 1000 aastat tagasi laius vesine madaloo, mis pole ühelegi muistsele matusepaigale iseloomulik. Üldiselt on levinud arvamus, et leitud pärinevad maa- alusest põletusmatuste hauainventa- rist. See seisukoht kutsus esile aga küsimusi:

1. Kõik muistsed kalmud asuvad kuivadel arumaadel või loopealsetel.

2. Leikokohal puudusid täielikult põlenud luutükid.

3. Nii rikkalikke ja mitmekesiseid hauapanuseid ei ole varem leitud isegi kõige varakamate ülikute hauadest.

Vastamata jääb küsimus, kuidas leid sosesse sattus. Keskajal kuulus Paluküla ümbrus Ohekatku mõisale, hiljem omandasid sealse ala Ingliste feodaalid.

Paluküla on looduslikult kauni- maid paiku Rapla rajoonis. Küla lähedal kõrgub rajooni kõrgeim tipp, 106meetiline Hiimägi, mis on tek- kelt tüüpiline vallseljak. Vahetult Hiimäe kõrval paistab üle metsa- latvade Reevimägi (ka Kiigemägi),

mis on oma suuremast vennast vaid mõni meeter madalam. Sel kaunil mäel asub vanadest aegadest peale külakiik ja jaanipäeviti leegitsevad seal tõrvatünnid. Talvel rökkavad mäenõlvad suusatajate hõigetest. Paluküla vööded tähistavad ühtlasi Kõrvemaa läänepoolsemat piiri.

1949 moodustati siin «Helge Tee» kolhoos, millest 1957 sai Hõreda sovhoosi Lelle osakond. 1965 liideti see Lelle sovhoosiga, viimane aga ühendati omakorda Kehtna NSTga. Seega kuuluvad Paluküla kaunid vallseljakud tänapäeval Kehtna külanõukogu valdusse.

Kultuuri- ja hariduselus on Palu- külas ajast aega valitsenud seisev vesi. Siin on puudunud tõukeand- jad, eestvedajad. Mahajäämuse põh- jus oli, et Palukülas pole kunagi ol- nud oma kooli ja pole olnud küla- koolmeistreid.

1787 asutati (ainult paberil) ka Palukülas nagu igal pool mujalgi kohalik mõisakool, sest seda nõudis Venemaa uus kooliseadus. Millised olid nende formaalselt asutatud koo- lide töötulemused, pole vist raske vastata, kui meenutada, et siin puu- dusid õpetajad, puudusid ruumid ja algelisedki õppevahendid. Puudusid ka õpilased. Hiljem pole proovitudki kooli asutada.

AARE HINDREMÄE
(Järgneb)

ÕIENDUS

Toimetuse palub vabandust oktoob- ri infolehte sattunud vea pärast. Kolhooside «Ühiselu», «Ühine Lau» ja «Pidula» ühinemisaastaks oli 1951. Esimehameetit pidasid Evald Hennis, Richard Rannula, Aleksander Saar ja Endel Kasikov.

Meie hulgast lahkus

30. oktoobril 1988

ANATOLI BORTNIK

Avaldame kaastunnet

Enn Saatusle ema

HELENE SAATUSE

surma puhul.

Parteikomitee

Yastufav toimetaja ENDEL MALTSAR

Valtu kolhoosi infoleht. Toimetuse: 203500 Rapla rajoon, Rapla sidesõlm, tel. 62 621. Trükiarv 600. Tasuta. Tellimuse nr. 3951. Maht 0,5 trükipoognaf. Rapla Trükikoda. Rapla, Kalda 2.